

Kronika

„Kaplan Martin Čedermac“ v tujini

Novembrska številka dvomesečnika *Die evangelische Diaspora* (20. Jahrgang, Heft 6, Leipzig, 1938) je prinesla poročilo o Sedmakovem romanu Kaplanu Martinu Čedermacu. Poročilo ga označuje kot psihološki roman, kakršni so med Jugoslovani še vedno priljubljeni, ki slika duševne boje kaplana, službojočega v tihi dolini hribovite Rezije. V kaplanovih duševnih stiskah se zrcalijo stremljenja zamejske slovenske skupine za njeno narodno bitnost. Poročevalec, ki govori tudi o tragičnem položaju Slovencev, ki imajo nad pol milijona svojih članov v zamejstvu, opozarja, kako je katoliška duhovščina zlasti med zamejskimi Slovenci nositeljica narodnostnega življenja in političnega stremljenja, kako je narodna zavednost povezana z vero, kako druga drugo podpira in kako je Sedmakov roman načel problem vere in narodnosti in njih medsebojnih vezi. V Čedermacu je označen problem, kako sicer narodova politična usoda omaja vero v nezmotljivost cerkve, a kako se na drugi strani vedno močnejše poraja vera v božjo pravico. Poročevalec, ki je podal tudi vsebino Sedmakovega romana, je zaključil svoje poročilo z ugotovitvijo, da bi bilo vredno Kaplana Martina Čedermaca prevesti.

Vidna sta dva problema, ki bi mogla zanimati tujejezičnega bralca Kaplana Čedermaca. Prvi problem lahko označimo na kratko s temo, narodni jezik v službi božji in verskih obredih v obče. Ta problem zanima dva partnerja, cerkev in narodni kolektiv. V nacionalnih državah se more zaostri to vprašanje v še mnogo bolj pomembno alternativo. Ako more namreč vera narodno zavednost podpreti, ako more postati cerkev v nacionalnih državah podpornica narodnih manjšin, verski obredi pa gojitelji manjšinskega jezika, sledi samo od sebe neko nasprotstvo med vodstvom nacionalne države in vodstvom cerkve. Četudi je v tem konfliktu cerkev vedno le pasivni partner, ki se more „upirati le z molitvijo“, pronica vendar v narodno občestvo duh upornosti. Iz teh vidikov se do vse ostrosti razvije drugi problem, ki zadeva vse razmerje med državno in cerkveno oblastjo, zlasti tudi konflikt med cerkvenim in „državnim“ jezikom, kar more izzvati težke kulturne in politične boje.

Apc.

Posledice industrijskega prevrata

Francoski profesor André Siegfried priobčuje v reviji „*Mass und Wert*“ članek o industrijskem prevratu in njegovih učinkih na probleme našega časa. Vprašanje, na katero skuša avtor odgovoriti, je: kateri je resnični vzrok današnje krize? Siegfried vidi ta vzrok v dejstvu, da se s produkcijskim načinom ni izpremenil tudi človek in se tako prilagodil novim razmeram, da bi bil obvaroval svojo človeško individualnost.

Mehanizacija se je v produkciji začela že v drugi polovici 18. stoletja, toda je v polni meri učinkovala šele v 20. stoletju, zlasti po vojni. Prevrat, ki ga je povzročila mehanizacija obratov, je v pravem smislu revolucionaren in je v osnovi izpremenil razmerje človeka do narave in do družbe, da bi po pravici lahko govorili o novem veku v zgodovini človeštva. Kajti navzlic velikanskemu kulturnemu napredku človeškega rodu do 19. stoletja so ostali produkcijski načini ta čas v bistvu neizpremenjeni. Orodje je bilo bistveno delovno sredstvo in je obli-

kovoalo človeku značaj in način življenja ter določalo njegove fiziološke in psihološke reakcije. Orodje je bilo individualno, človek, njegov gospodar, je imel ves delovni proces pred seboj in sam je določal ritem dela. Človeka v tem sistemu označuje osebna iniciativa, poznavanje orodja in snovi, interes na izdelku, ki se mu instinktivno skuša dati značaj njegovega tvoritelja.

Mehanizacija pomeni predvsem obvladanje elementarnih naravnih sil in zmanjša pomen geografskih faktorjev, ki ne ločijo več kontinentov in ljudi. Psihološki učinki novih produkcijskih metod so nepregledni. Stroj je kolektiven in nezdružljiv s strogo individualno dejavnostjo. Delavec je služabnik stroja, ki teče po lastnem ritmu, ki ga ne določa več delavec. Današnje tovarno vodi kolektivno skupina strokovnjakov in delo izvršuje množica na pol kvalificiranih delavcev. Napol izučeni delavec je danes najpogostejši tip. Usoda današnjega delavstva je anonimnost, ki ima za posledico čisto drugačno delovno moralo. Osebna iniciativa je v takem sistemu nemogoča. Pri prevladajočem na pol izučenem delavcu ne gre za strokovno znanje, temveč je predvsem potrebna urnost in spretnost v gibanju, telesna vztrajnost pri streženju strojem, vestnost in pazljivost.

Stroj je izpremenil družbene odnose ljudi. Kmeta in obrtnika označuje elementarni individualizem, mehanizirani obrat pa zahteva kolektivno udejstvovanje in za osebno lastnino v taki družbi ni več ugodnih pogojev. Standarizira se celó zasebno življenje. Pasivnost, ki se je sicer ne zavedajo, ljudem v njihovem razmerju do kolektivnosti najbolj ustreza. Čeprav je življenjski krog današnjega človeka mnogo širši kot kmeta ali včerajšnjega obrtnika, saj je človek danes po časopisju, kinu, radiu v stalnem stiku z vsem svetom, vendar ničesar ne spoznava neposredno, vse vidi kot v zrcalu, kot na platnu.

Ta prevrat naglo likvidira preteklost in zahteva revizijo vseh prejšnjih narozov, kot da bi se rodil nov človeški rod. Toda kako bo človek prenesel te silne sunke v ravnotežje, ki ga je še poznal pred stoletjem in v manjši meri še pozneje, se vprašuje Siegfried. Danes je razvoj tehnike hitrejši kot razvoj duš. Kajti miselnost človeka je še vedno izpred industrijske dobe. Iz takega neskladnega napredka mora zrasti moralna kriza. Istočasno lahko govorimo o veličini in neboljnosti modernega človeka. Imamo paradoksen pojav, da razne bistvene strani istega individua niso enakomerno razvite. Kolikokrat se družita čustveno življenje 19. stoletja s tehničnim znanjem 20. stoletja.

Zmaga nad naravo ni popolna, saj se istočasno s presenetljivim mehaničnim triumfom začena kulturno nazadovanje, ki se kaže v gospodarskih in kulturnih oblikah, ki bi jih lahko označili kot barbarske. In vendar ne gre za nič več in nič manj kot za usodo individua, kakor smo jo vajeni pojmovati v smislu krščanstva in v politiki v smislu francoske revolucije. Če hočemo ohraniti nove delovne metode in obenem človeka kot individuum, je skrajni čas, da ustvarimo novo estetiko, novo etiko, novo politiko. Ljudje so pozabili, da stoji za produkcijo človek. — A. K.

Pismo francoskih izobražencev

Zmotno bi bilo soditi posamezne narode po dejanjih njihovih uradnih predstavnikov. Kajti ljudje vendar drugače mislijo in tudi delajo, kolikor jim je pač mogoče spričo tega, da nimajo oblasti. Iz kriz zadnjih mesecev bo ostal v tem pogledu zanimiv in pomemben dokument — spomenica, ki jo je Zveza francoskih izobražencev poslala štirim predsednikom: republike, senata, parlamenta in vlade